

„Historický thriller, který se vám zaryje pod kůži.“

D. B. JOHN, autor bestselleru Hvězda Severu

1919. ZBRANĚ JIŽ UTICHLY.
MRTVÍ VŠAK NE.

NÁVRAT ZMIZELÉHO

PHILIP GRAY

NÁVRAT ZMIZELÉHO

Copyright © Philip Gray 2021

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Martin Světlík, 2022

Cover © Dan Mogford, 2022

© DOBROVSKÝ s. r. o., 2022

ISBN 978-80-277-2822-0 (pdf)

NÁVRAT ZMIZELÉHO

PHILIP GRAY

VENDETA

Mé rodině

*Proč přichází tak brzy, bez meškání,
když ví, že pouze loučení jde vstříc;
ve sněhu plahočím se příkrou strání –
Proč přišla, když ví, co jí musím říct?*

D. H. Lawrence, *Zimní pohádka*

KAPITOLA PRVNÍ

Anglie, únor 1919

V té části nemocnice byly postele oddělené plentami a okenice přivřené tak, aby na stropy a stěny dopadaly mdlé pruhy světla. V místech, kde kdysi visely rodinné portréty, zbyly jen přízračné obdélníky, probodané elektrickými žárovkami zašroubovanými do omítky. Zvenčí sem doléhal křik hnízdících havranů.

Major Richardson se zastavil u první postele, na které ležel muž se zavřenýma očima.

„Spí?“

Kapitán Price otevřel složku. „Před hodinou dostal čtvrt gramu morfinu. Ještě nějakou dobu o sobě nebude vědět.“

Richardson se naklonil k ležícímu muži a zamžoural přes brýle, aby si zblízka prohlédl výsledek čtyř operací. Obvazy sundali již před dvěma týdny, ale tvář byla stále znetvořená, propadlá líc, napnuté, lesknoucí se čelo, ústa zkřivená ve věčném úšklebku. Už viděl horší případy – muže, kterým obličej zcela chyběl –, ale přál si, aby mohl udělat víc. Chtěl mít jistotu, že životy, které zachránil, stály za to žít.

„Nějaké návštěvy?“

„Snoubenka. Jistá Eleanor. Když měl na kahánku, chodila sem skoro každý den.“

Price si na dívku dobře pamatoval. Hezká, upravená, drahý klobouk měla nasazený do čela, jako kdyby se bála, že ji někdo pozná. Když se v nemocnici objevila poprvé, Price si všiml jejích

očividných obav a nabídl jí doprovod. Ujistil ji, že její nastávající není v ohrožení života, protože se domníval, že právě to je důvodem jejího rozrušení, ale dívka jako by ho neslyšela a soustředila se na jakousi bitvu, již sváděla ve svém nitru.

„A teď?“ zeptal se Richardson.

„Už se tu neukázala.“ Price ztišil hlas. „Poslala mu dopis. Z odstupu si říkám, že jsme mu ho neměli předávat.“

Richardson se zamračil. „Zrušila zasnoubení?“

„Prý kvůli tomu, že *nehraje podle pravidel*.“

„Jakých pravidel?“

„Jednoduše řečeno kvůli porušení předmanželské zdrženlivosti. Doneslo se jí něco o nevěstincích na frontě. Jeho ujištění jí zřejmě nestačilo.“

Richardson potřásl hlavou. „Jak jinak.“

„Myslíte, že to byla záminka?“

„Samozřejmě. Vždyť se na něj podívejte.“

Price pohlédl na znetvořenou masku, která možná kdysi bývala pěknou tváří. Vždy doufal, že muži jemu podobní – zmrzačení a znetvoření –, kteří toho při výkonu povinnosti tolik obětovali, budou ušetření dalšího strádání a že ti, kteří zůstali doma, na ně budou brát větší ohled. Často ho ale lidská povaha zklamala.

„Jak to přijal?“

„Podle toho, co povídaly sestry, nepromluvil ani slovo.“

„Tedy hodně špatně. Chodí za ním nějaké další návštěvy?“

Price zavrtěl hlavou. „Nemá žádné blízké příbuzné. Rodiče mu zemřeli, když byl ještě dítě. S dovolením jsem se na něj optal u ministerstva války.“

„Politováníhodné.“

„Byli zabiti. Tragický příběh. Takové události zanechávají jizvy.“

Price by býval rád případ probral ještě podrobněji. Začaly ho zajímat nervové poruchy a další onemocnění, která byla většinou doménou psychiatrie. Richardson, ředitel nemocnice, bohužel většinou na nějaké teoretizování neměl čas.

„Myslíte, že se pokusí vzít si život?“

Price zabořil ruce do kapes. „Má za sebou hodně strmý pád, když vezmeme, čím byl a jak je na tom teď. Ve válce si vedl znamenitě. Vojenský kříž, zmínky v hlášeníh.“

Richardson neurčitě zabručel. „Sebevražda vyžaduje plán a odhodlání.“

„Je silný.“

„Fyzicky ano. Jinak by nepřežil. Co se duševního stavu týče, to ukáže jen čas. Kdo ví, co se mu honí hlavou po všem tom morfinu. Pochybuj, zda vůbec ví, že válka už skončila.“

Při zmínce o morfinu pacient zlehka otevřel oči. Světlé zorničky kontrastovaly s tmavou, větrem ošlehanou kůží.

Richardson se narovnal. „Vidím, že doháníte spánek, podplukovníku. To je dobře. Nebudeme vás rušit.“

Muž ztěžka zamrkal a otočil hlavu k vedlejší posteli. Ležel na ní další pacient, major od vojenské policie. Spal tiše s otevřenými ústy, podepřený polštáři, do žíly v paži měl zavedený solný roztok a čelo se mu lesklo potem. Obě nohy měl amputované pod koleny. Vedle postele stál invalidní vozík s pečlivě složenou připravenou uniformou. Nad pacientem se skláněla zdravotní sestra a měřila mu tep.

Na druhé straně plenty se otevřely dveře. Do místnosti pronikl pach teplého jídla.

„Skvěle se zotavujete,“ prohodil Richardson, ale podplukovník už mezitím zavřel oči.

Major se sípavě rozkašlal. K amputacím došlo ve Francii poté, co jeho nákladní auto zasáhl granát. Polní chirurg však nebyl důsledný a v levé noze nechal dvě malé střepiny. Několik měsíců se zdálo, že se rány dobře hojí, ale pak se objevila infekce. Richardson se obával, že opětovná operace přišla příliš pozdě.

Zdravotní sestra vzhledla a pomalu zavřela hlavou.

Price přistoupil k posteli. „Ten kašel. Pro jistotu bychom ho měli přemístit.“

„Stejně už dlouho nevydrží,“ namítl Richardson. „Přínejlepším pár dní.“

„I tak...“ pokračoval Price téměř omluvným tónem, nicméně strach z chřipkové nákazy byl skutečný. Většina ostatních pacientů byla natolik oslabená, že by nemoc nepřežila. Už zřídili izolační oddělení.

„Dobrá, tak to zařídte. Hned zítra ráno.“ Richardson se otočil. „Je to ale zatracená škoda. Slyšel jsem, že si tihle dva padli do noty. Takové věci se často dají vydržet jen díky přátelství.“

* * *

Ještě té noci se major probral. Horečka trochu ustoupila. Už mu nebylo horko, ale připadal si jako omámený. Opravdu je vzhůru, nebo se mu to zase jenom zdá? Ve snu měl obě nohy a necítil bolest. Zdálo se mu o tom, že se vrátil ke své ženě do Hammersmith a do své kanceláře ve Scotland Yardu. Ostatní ho s úsměvem vítali a přijíjeli mu na zdraví. Chtěli slyšet vyprávění z fronty. Jediný problém spočíval v tom, že nevěděl, odkud začít.

Pohlédl před sebe. V místech, kde by měly být nohy, spatřil ve slabém elektrickém světle jen vyrovnanou příkrývku. Polila ho dobře známá vlna zoufalství. Vrhł letmý pohled k invalidnímu vozíku. Byl stále na svém místě a svým obrysem drtil veškeré jeho naděje, byl výčitkou jeho neschopnosti přijmout skutečnost a přizpůsobit se. Chyběla tu pouze jeho uniforma: vojenská čepice, blůza a kabát, který od ostatních odlišovaly rudé nášivky vojenské policie. Uniforma mu připomínala, že je stále součástí armády, voják s hodností, která s sebou nese práva a povinnosti. Teď mu ji ale odnesli. Proč to udělali? Co to mělo znamenat?

Podařilo se mu posadit. U vedlejší postele se někdo oblékal. Chvilí mu trvalo, než si uvědomil, že je to podplukovník. Německý granát ho chudáka připravil o polovinu obličeje. Mohl mluvit teprve několik posledních dní, ale vždycky byl dobrým posluchačem a majorovy příběhy o případech před válkou ho nikdy nenudily.

Podplukovník si oblékal uniformu – jenomže ne svoji vlastní, nýbrž tu majorovu.

„Poslyšte, podplukovníku! Co to k čertu děláte? To je moje...“

Podplukovník se otočil a přiložil si prst na rty. Měl jistě něco za lubem, nějaký žertík. Neměl ale právo brát si něco, co mu nepatřilo.

Major zakašlal. Plíce měl rozedřené a zanícené. Hrudí mu projela bolest.

„Vratte to. K čertu, to jsou přece moje...“

Podplukovník k němu přistoupil a jeho zničená tvář se rýsovala ve světle žárovky. V rukou držel polštář.

„Po tomhle usnete,“ přerušil ho.

Přikryl majorovu tvář polštářem a opřel se do něj celou vahou svého těla, dokud se umírající nepřestal vzpírat a paže mu neklesly na postel. Trvalo to jenom pár minut. Když bylo po všem, podplukovník urovnal majorovi ruce podél těla, opatrně mu zatlačil oči, urovnal příkrývku a tiše vyklouzl z místnosti.

Nikdo

KAPITOLA DRUHÁ

Anglie, březen 1916

Zprvu si ho nevšimla. Skrývaly ho sluneční paprsky dopadající dovnitř vitrážovými okny. Proklouzla po točitém schodišti na kůr. Měla za to, že je tam sama, takže když vystoupil ze stínu, leknutím poskočila.

„Promiňte. Nechtěl jsem vás vylekat.“

Neznámý mladík byl vysoké postavy se širokými rameny, ale oblečení na něm viselo, jako kdyby je po někom zdědil, a na límcečku byla vidět šmouha prachu. Ve slunečním světle měly jeho vlasy nazlátlou barvu.

Amy Vannecková se při výstupu trochu zadýchala. „Já jenom chtěla... slyšela jsem hudbu.“

Do kaple ji přilákal zvuk sborového zpěvu. Zrovna podnikala se svou matkou, lady Constance, neoficiální obhlídku cambridgeských kolejí, po kterých je prováděla tetička Clem, jejíž manžel na univerzitě přednášel biologii. Sestry se ale vydaly hledat, kde by mohly „utrátit penci“, jak tetička zvláště nazývala vykonání potřeby. Zpěváci, z nichž polovinu tvořili chlapci školního věku, po jednom vyšli ze dveří kolem Amy, která nabyla dojmu, že zůstala v kapli sama.

Neznámý muž svíral v ruce neuspořádanou směsici notových záznamů a tužek. Amy předpokládala, že se jedná o sbormistra nebo varhaníka, přestože dotyčnému nemohlo být mnoho přes dvacet, a byl tedy jen o málo starší než ona.

„Znělo to nádherně,“ dodala, načež se otočila k odchodu.

„Počkejte.“ Mladík přistoupil o krok blíž. Jedna tužka mu hlasitě spadla na zem.

„Vy...?“ Snažil se, aby na zemi neskončily i noty. „Hrajete na varhany?“

„Vlastně ani ne. Vždycky jsem ale hrát chtěla... No, na tom nezáleží.“

Neznámý Amy upřeně pozoroval. Mladí muži jí málokdy věnovali delší pohled. Byla malé postavy, měla černé vlasy a nebyla ani zdaleka tak krásná jako její starší sestry – což s sebou neslo i určité výhody. Především nikdy nemusela dávat sbohem svému milému, když odjížděl na frontu; nemusela čekat na zprávy a bát se, zda nepřijde dopis z ministerstva války: *S politováním Vám musím oznámit, že jsme obdrželi zprávu...* Mohla poslouchat o bitvách, ofenzivách a „výpadech“, aniž by jí úzkost svou chladnou rukou svírala srdce. Neznámý mladík na ni nejspíš zíral jen proto, že v těchto místech, v této posvátné mužské doméně, nebyla žena často k vidění. Vždyť jediný ústupek ženskosti v celé budově představoval osamocené obraz Panny Marie ve vitráži.

Mladík se vzpamatoval. „Ne, prosím. Jen račte.“ Ustoupil a gestem jí naznačil, aby zasedla ke klaviaturám. „Dokáží být trochu náladové, ale většinou hrají pěkně.“

Amy shlédla dolů do kaple. Nijak ji netěšila představa, že by musela vysvětlovat, co dělá o samotě mimo dohled ostatních s neznámým mužem, ovšem tetičce a matce bude ještě chvíli trvat, než se vrátí.

„Nikdo nic neuslyší,“ dušoval se mladík. „Nebo si budou myslet, že jsem to já. Mimochodem, já jsem Edward. Edward Haslam. Učím hudbu na zdejší chlapecké škole. Znáte Svatého Tomáše? Letos chceme spojit síly s kolejním sborem. Na velikonoční bohoslužby a tak.“

„Já jsem Amy Vannecková.“

Jejich ruce se letmo dotkly. Edward byl hladce oholen a měl zelenohnědé oči. Amy připadalo, že v jeho úsměvu je cosi dětského, jako by se za fasádou dospělosti skrýval stydlivý chlapec.

Usadila se na lavici a sundala si rukavice. Místní varhany měly tři manuály a až závratné množství rejstříků. Amy se na varhany chtěla učit, když ještě chodila do školy, ale její ambice neměly mít dlouhého trvání. Tento „královský nástroj“ se prý pro mladou dámu nehodí, protože je příliš hlasitý, pánovitý a neoddělitelně spjatý s bohoslužbou. Musela se spokojit s hodinami klavíru. Stejně tak vzalo za své i její přání studovat medicínu, až na to, že v tomto případě byla proti její matka. „Mladá dáma tvého postavení přece nebude trávit čas řezáním lidských těl, ať už živých, nebo mrtvých,“ znělo její konečné slovo. „Ostatně tvůj otec by něco takového nikdy nepřipustil.“

Učitel hudby stál v napjatém očekávání. Amy se zhluboka nadechla a zahrála temný, mollový akord. Ticho. Z píšťal neunikl ani závan vzduchu.

„Ehm, mohu...?“ Učitel vytáhl několik rejstříků. „Zkuste to teď.“

Amy se začervenala. Zkusila zahrát další akord, tentokrát durový. Rozlehlým prostorem pod klenbou se rozezněla ozvěna jasných tónů. Přejížděla prsty po klávesách tam a zpět, nejprve pomalu, pak rychleji. Když sešlápla pedály, hluboký zvuk rezonoval celým jejím tělem.

„Nejsou tu žádné noty,“ poznamenala. „Nemáte kostelní zpěvník?“

„Kostelní zpěvník?“ V učitelově hlase bylo slyšet zklamání. „Někde tu asi bude. Ovšem co třeba...“ Ze štosu partitur, které držel v ruce, vytáhl jednu a položil ji před Amy. „Nezkusila byste tohle?“ Skladba se nazývala *The Toplinger Rag*. „Z Ameriky. Nejnovější věc.“

To nemohl myslet vážně. V kostele by si přece nikdo nedovolil hrát ragtime. Edward Haslam si z ní utahoval – čekal, že se začne červenat a zdráhat, jak se sluší a patří na tichou, upjatou dívku, za kterou ji nejspíš považuje.

„Nebo byste radši hrála spíše něco...“

Amy však beze slova spustila. Strízlivá kaple se okamžitě proměnila v lunapark. Mladík si nevšímal Amyiných přehmatů a začal zkoušet různé kombinace rejstříků, jejichž názvy při každé změně

ohlašoval, a varhany zněly čím dál podivněji a divočěji. Zanedlouho už se oba smáli.

„Amy?“ Hudbou pronikl hlas její matky. „Kde ta holka vězí?“

Amy ztuhla. „Už musím jít.“

Na schodech se otočila. Edward Haslam se za ní stále díval. Bezhlavně se s ním rozloučila slovem *Sbohem*.

Amyina matka jevila známky únavy. Její odhodlání navštívit najednou všechny místní architektonické pamětihodnosti budilo dojem, že činí pokání. Amy tušila, že matka nehodlá tento zážitek nikdy opakovat – podobně jako není třeba opakovat vytržení bolavého zubu. Poté, co učiní povinnosti zadost, už nikdy nebude muset takové martyrium podstupovat znovu.

„S kým jsi to mluvila, Amy?“ zeptala se, když vyrazily přes nádvoří.

Amy jí sotva stačila.

„S nikým. Jenom jsem si chtěla zkusit zahrát na varhany.“

„To jsi byla ty? Ten příšerný rámus?“

„Žádné jiné noty tam nebyly.“

„To jsou mi věci.“ Matka zakroutila hlavou. „A kde máš rukavice?“

Amy si je zapoměla na kůru. „Omlouvám se. Běž napřed. Dohoním tě.“

Spěšně se vrátila do kaple. Edward Haslam byl už na odchodu a v ruce držel rukavice. Usmíval se, jako by mu její rozržitost byla odměnou.

„Děkuji vám.“ Amy si vzala rukavice.

„Slečno Vannecková?“

Zastavila se.

„Dnes večer se bude konat hudební soirée. V domě mého přítele. Budou tam skvělí hudebníci. Kdybyste...“

„Ráda bych, ale...“ Amyina matka a tetička už došly téměř k vratnici. Matka se otočila. „Nemůžu.“

Pokud Edward zklamání jen předstíral, podal skvělý herecký výkon.

„Kdybyste si to rozmyslela, v šest hodin budu před Round Church. Pro jistotu na vás počkám.“

Amy se ani nenamáhala odmítnout podruhé, protože celý ten nápad byl absurdní.

Ostatní na ni čekali pod přístřeškem u domku vrátného.

„Takže jsi přece jen s někým mluvila,“ podotkla matka. „Co to bylo za muže?“

Amy se zamračila a navlékla si rukavice. „Už jsem ti říkala, máti. Nikdo důležitý.“

Matka pozorovala učitele, jak vchází zpět do kaple. „Ne, to jistě nebyl.“

* * *

K večeru už se Amyina matka zotavila natolik, že se pustila do vyřizování korespondence. Původně neměly strávit v Cambridge více než dva týdny, ale lady Constance s návratem k manželovi zjevně nijak nespíchala. Možná že i jí připadal život v rodinném sídle v Suffolku až příliš nudný, poté co spousta lidí narukovala a společenské dění ustalo.

Amy seděla u okna v horním obývacím pokoji tetičky Clem a listovala v jedné ze strýčkových učebnic, která se zabývala nervovou soustavou. Nedokázala se soustředit. Venku bylo ještě světlo, ale vzdálený konec ulice zakrývala pomalu postupující mlha. Amy pohlédla na hodiny na krbové římse. Bylo tři čtvrtě na šest.

„Kde přesně stojí Round Church?“

Tetička Clem vzhledla od šití. „Nedaleko St. John's. Dnes jsme šli kolem.“

„A St. John's je...?“

„Vedle Trinity. Proč se ptáš?“

Amy se znovu ponořila do knihy. „Myslím, že jsem o něm někde četla.“

Další lež, za dnešek už třetí, kterou se stejně jako těmi předchozími snažila utajit setkání s Edwardem Haslamem – setkání,

které nic neznamenal a které k ničemu nepovede. Otočila stránku. Další kapitola nesla název *Neurony: Velikost a obecný tvarozpyt*.

Za deset minut šest. Amy si představila Edwarda Haslama, jak se chystá na společnou schůzku, přičemž věděla, že k ní nikdy nedojde, ale nebyla schopna v sobě zadusit romantickou naději, že by se přece jen přese všechno mohla uskutečnit. Oblékl by si sváteční šaty, jestli nějaké má. Učesal by se a naleštil by si boty a pak – při té představě se usmála – by si musel vyčistit zpod nehtů černý krém. Potom by nasedl na kolo a dorazil k Round Church pro jistotu alespoň pět minut předem.

Hodiny ukazovaly za pět minut šest.

Nemohla se s ním sejít, i kdyby chtěla. Co za výmluvu by si musela vymyslet, že jde sama ven? Vždyť i obchody už byly tou dobou zavřené. A být pryč celý večer? Na to by potřebovala horu lží, mnohem víc, než dokázala vymyslet. A pravdou by si také nejspíš nepomohla. Přikázali by jí, aby zůstala doma. Kdo je to ten Edward Haslam? Co o něm Amy ví? Kdo je seznámil? *My přece nejsme taková sorta lidí, Amy. To už bys měla vědět.* Amy si tu scénu ani nechtěla představovat.

Jak dlouho bude asi čekat, než to vzdá? Deset minut? Patnáct? Dvacet minut po šesté nasedne Edward na kolo a vyrazí sám na hudební soirée. Možná bude cítit zklamání, ale nebude ho to překvapovat. A tam pak potká jinou dívku – dívku, která bude volná a nebude se ostýchat – a zapomene na tu, jež dnes odpoledne zabloudila do kapse.

Ve chvíli, kdy hodiny na krbové římse odbily šestou, vešel do místnosti manžel tetičky Clem. Bylo mu něco přes padesát, měl bílý plnovous a laskavé oči. „Málem bych zapomněl. Tohle přišlo, když jste byly venku.“

V ruce držel malou modrou obálku.

„Pro tebe, Amy.“ Svraštil čelo. „Není ti něco?“

„Ne, nic. Děkuji, strýčku.“

Psala jí Kitty Pageová, bývalá spolužačka, která bydlela v Cambridge. Byly dohodnuty, že se nazítří ráno sejdou, ale Kitty

oznamovala, že má teplotu a že její starostliví rodiče trvají na tom, aby zůstala v posteli.

Amy vstala. „Kitty je nemocná. Nachladila se.“

„Ale to je nemilé,“ pronesla matka, aniž by vzhlédla od psaní. „Vyříd' jí naše srdečné pozdravy.“

„Asi bych za ní měla jít,“ uvažovala nahlas Amy. „Celý den jenom proležela, musí se příšerně nudit.“

„Když jinak nedáš.“ Matčino pero nepřestávalo škrábat po papíře. „Dávej si ale pozor a moc se k ní nepřibližuj, ať něco nechytneš.“

* * *

Amy si od tetičky Clem půjčila bicykl a opřela se do pedálů, až těžký železný rám drncal přes kočičí hlavy. Na tvářích cítila chladný vzduch. Městem se ozval úder zvonu. Čtvrt na sedm.

V mokrých ulicích nebylo skoro ani živáčka. V obchodech na King's Parade už stáhli markýzy. U Trinity pochodovala skupina kadetů směrem ke Great Gate a úzkou uličkou se rozléhaly seržantovy rozkazy. Amy najela na chodník. Dokud nedorazila na konec ulice, nikdo kolem ní neprošel.

Round Church se nedal přehlédnout. Byl nízký, okrouhlý a neprakticky malý. Dokonce i mezi hrázděnými domy vyzíral kostelík jako pozůstatek dávných časů. Amy, ještě celá zadýchaná, dovedla bicykl ke vchodu. Nade dveřmi svítila jediná lucerna.

Po Edwardu Haslamovi ani vidu, ani slechu.

Amy stála v houstnoucím soumraku, a jak oddechovala, pomalu jí začalo docházet, co se nejspíš přihodilo. Mýlila se. Dvačet minut bylo příliš. Edward už dávno odešel. Nebo možná ani nepřišel.

Jsi to ale husa, Amy! Hloupá, hloupá husa.

Nasedla na kolo, ale vtom si uvědomila, že před kostelem není sama.

„Promiňte, nejste vy slečna Amy?“

Vedle ní se objevil asi patnáctiletý chlapec. Na hlavě měl čapku a na sobě košili bez líměčku. Celou dobu seděl na nízké zídce v rohu hřbitova.

„Ano, jsem.“

„Pán mi řekl, abych vám předal tohle.“ Chlapec vytáhl z náprsní kapsy kus papíru. „Říkal, že mám čekat půl hodiny. Dal mi za to šestipenci.“

Amy otevřela lístek. V záhlaví bylo vytištěno *PORTUGAL PLACE* Č. 6. Pod ním četla tužkou psaný vzkaz. Přikročila pod lucernu.

Vážená slečno Vannecková,

čtete-li tuto zprávu, znamená to, že jste se dostavila na naši schůzku. Dal bych všechno za to, abych tam mohl být s Vámi, jak jsem slíbil. Jenomže můj kolega se právě dozvěděl, že jeho syn padl u Arras. Jeho žena odjela pryč a on je silně rozrušený. Bojím se ho opustit – mám strach, co by mohl provést. William byl jejich jediné dítě.

Nečekám, že mi odpustíte, alespoň však vězte, že jsem svůj slib neporušil jen tak. Válka otravuje vše, co se jí nepodaří zničit. Proto se jí, co jsem živ, nehodlám nikdy zúčastnit.

S hlubokou lítostí

Edward Haslam

Chlapec ještě postával v rohu, nepochybně v očekávání dalšího úkolu. Amy zasunula dopis do kabátu a přešla k bicyklu. V kapse měla šestipenci.

KAPITOLA TŘETÍ

Severní Francie, únor 1919

Výstřel ze signální pistole, vzdálený asi tisíc metrů. Na ten zvuk nešlo zapomenout. Silný úder následovaný praskáním připomínajícím výboj statické elektřiny. Kapitán Mackenzie vstal a odhrnul cíp stanové plachty. K nebi stoupala bílá světlice, kolem které se v dešti tvořila aureola. Na povrchu rozbrázděné krajiny zely temné stíny.

Přistoupil k němu seržant Cotterell. „Co to má být? U kuliů se něco se děje.“

Na vzdáleném konci hřebenu sbírala skupina čínských nádeníků trosky z bojiště. Koleje, trubky, měď, mosaz – cokoliv, co mělo hodnotu jako sběrná surovina. Odváželi zásoby munice, ale nevybuchlé střely nechávali ležet na místě. Podobně jako bunkry a ostatný drát byly tyto považovány za *fait de guerre* a starost Francouzů.

Mackenzie pozvedl dalekohled. Pod hřebenem zahlédl pátrací oddíl, jak postupuje v rojnici s pravidelnými rozestupy. Se skloněnými hlavami a zády sehnutými pod nepromokavými plášti ztmavými deštěm se pomalu vlekli k obzoru, takže z dálky připomínali obrovské želvy. Za nimi zůstalo pět žlutých, po kolena vysokých praporků třepotajících se ve větru, přičemž každý z nich označoval místo nálezu. Světlice klesla za obzor. Vítr unášel proužek dýmu.

„Měli bychom se tam jít podívat. Připravit oddíl s nosítky.“

Děšť zesílil a zahalil obzor šedavým závojem. Seržant Farrer, který řídil povoz, se snažil uklidnit koně, aby se neplašil, a podkluzovaly mu při tom nohy.

Desátník Reid, rotní písař, se raději držel dál. „Něco ho vystrašilo, pane. Asi se sem žene bouřka.“

Mackenzie pohlédl k obloze. Potemněla. Kůň se vzpínal, ale Farrer – vytáhlý mladík s vykulenýma očima z lancashirského pluku – jej nepřestával chlácholit a hladit po šíji, kdykoliv se k němu přiblížil. Se zvířaty si rozuměl, což bylo jediné dobře, protože s ostatními muži málokdy ztratil slovo.

Mackenzie vyšplhal na násep, který lemoval cestu ke statku La Signy, a na boty se mu lepilo bláto. Poté, co opadly zimní mrazy, země povolila a ve vápenaté půdě se postupně nahromadila voda, která se posléze usazovala v příkopech a v kráterech po střelách. Deštěm se obnoví proces rozkladu. Identifikace bude vyžadovat mnohem větší úsilí a silnější žaludek.

Přitáhl si kabát k tělu. Udržovat oddíly v plném počtu bylo beztak dost obtížné, a to i za dvojnásobný plat. Práce to byla nesmírně těžká. Dobrovolníci začínali být čím dál mrzutější a uzavřenější, nemohli spát a často docházelo k násilným roztržkám kvůli maličernostem. Všichni už měli za sebou nějakou tu bitvu, ale jako by jim teprve teď docházelo, čím si vlastně prošli. Mackenzie k nim byl shovívavý. Nad drobnými přestupky přivíral oči, toleroval dokonce i občasnou absenci. Často jim připomínal, že jejich úkol je důležitý a co všechno to může pro rodiny doma znamenat. Nic lepšího ho nenapadalo. Totéž říkal i sám sobě.

V dálce Aldridgeův oddíl stále ještě šplhal vzhůru po svahu, jehož hřeben lemovaly pozůstatky sežehnuté vegetace v místech, kde kdysi bývaly lesy. Jeho muži už za tu dobu věděli, na co si mají dávat pozor, kromě očividných nálezů. Spolehlivým ukazatelem byl kus výstroje trčící ze země. Tráva s výrazně modrým nádechem. Stojatá voda zbarvená do černozelena nebo do šeda. Pokaždé bedlivě zkoumali krysí díry. Pokud se u nich našly úlomky kostí, znamenalo to, že se někde poblíž nachází mělký hrob, ovšem

v takových případech už většinou nebylo co identifikovat. Ředitelství Evidence válečných hrobů poskytlo seznam polních pohřebišť, odkud se měla, pokud možno, exhumovat a odvézt těla vojáků. Pak tu ale byli i pohřešovaní: dosud leželi v kráterech a zákopech nebo se skrývali v keřích, nebožtíci, kterým nebylo dopřáno pohřbu – podle Mackenzieho výpočtů jich na každý kilometr válečné fronty připadaly tři tisíce. A to nebral v potaz Němce; ty ale nepočítal nikdo.

V dálce se ozval výstřel z pistole. Všichni z oddílu se narovnali. Střelba vycházela ze stejného směru jako světlice. Mackenzie zaslechl křik.

Několik okamžiků nato se spojovacím zákopem přirtil seržant Cotterell tak rychle, až kolem něj všude cákala voda. „Čongové něco našli. Byl za mnou jejich předák. Čeká u Mark Copse.“

„A co objevili?“

„Nechtěli mi to prozradit, pane. Řekli mi, ať běžím hned pro vás.“

Vydali se nazpátek spojovacím zákopem, který se klikatil napříč palebnou linií a podpůrnými zákopy známými jako Elephant & Castle. Minuli Aldridgeův oddíl, který právě sestupoval po svahu dolů, a zamířili směrem k troskám vesnice. Třesoucí se předák na ně čekal vedle rozbité lafety. Byl malého vzrůstu s úzkým hrudníkem. Důstojníci Čínských pracovních sborů se nerekruovali na základě tělesné konstituce, ale kvůli znalosti čínského jazyka a obyčejů.

„Rawlins, pane,“ ohlásil se a zasunul revolver do pouzdra. Mackenzie si uvědomil, že si svůj zapomněl ve stanu. „Posílá mě velící důstojník s žádostí o asistenci.“

„Asistenci s čím?“

„Bude lepší, když to uvidíte sám, pane.“

„Nemůže to počkat do rána?“

Rawlins zavrtěl hlavou a vyrazil napříč bývalým územím nikoho. Ostatní ho následovali v řadě jeden za druhým, se zrakem upřeným k zemi, jak velel zdravý rozum. V rozbředlé půdě se

mohly pohnout nevybuchlé granáty. Když země pod nimi změkla, mohly se pootočit a vynořit na povrch. Největší hrozbou byly časové zapalovače. Jediný krok nebo škrábnutí rýčem mohlo obnovit spojení s rozbuškou a vyvolat explozi. Stejný účinek mohla mít i změna teploty. Před dvěma týdny si skupinka dobrovolníků u Langemark rozdělala oheň, chtěli si uvařit vodu na čaj. Nevěděli ovšem, že přímo pod nimi leží pohřbený tříštivý granát. Deset mužů to rozmetalo na kousky.

Po dvou stech metrech se prodrali pásem zhroutených zábran z černého a rezavého ostnatého drátu, za kterými ležely staré německé zákopy. Dělostřelecké granáty proměnily první zákopovou linii v jámu plnou zeminy, hadrů a rozštípaného dřeva.

Sestoupili do krátkého spojovacího zákopu, přelezli přes popadané fošny a pokračovali dál podél podpůrné linie. Po chvíli dorazili na křížovátku s dalším zákopem, který byl širší a hlubší než ostatní. Za ním stál tucet pahýlů, větrem ošlehaných do šeda. Kdysi se zde nacházel hlavní opěrný bod německých zákopů. Na armádních mapách se označoval jménem Bouřný les.

„Něco se tam dole hnulo,“ zavolal Rawlins a ukázal na severní stěnu zákopu. „Po tom, co jsme přešli. Země se otevřela.“

„Tunel?“

„Možná.“

V těchto místech byla spousta podzemních chodeb, tunely plné trhavín, přičemž ne všechny byly použité. Mackenzie požádal velení o plány, ale takové informace byly odjakživa vysoce strážným tajemstvím, takže jeho prosba zůstala oslyšena.

„Pár mužů se sem vrátilo pro dříví na otop,“ dodal Rawlins. „Prvně jsme si vchodu nevšimli. Nejspíš ho odkryl až déšť.“

Obešli traverzu – hromadu zeminy, která sloužila k ochraně před obklíčením. Šerem pronikl světelný kužel baterky a ustálil se na nich. Rawlins řekl něco mandarínsky a světlo se sklonilo. Před nimi stáli dva snědí čínští nádeníci v kabátech označených prýmkou a v rukou drželi hole. Mezi Číňany se disciplinární prohřešky až na závažnější zločiny málokdy řešily formální cestou. Místo toho

se násilí trestalo hned na místě prostřednictvím *paitou*: předáků stejné rasy. Někteří řadoví pracovníci byli tak jako tak ještě chlapci, vybavení zfalšovanými dokumenty, což vypovídalo o tom, jak moc toužili po pár letech dobře placené práce – i když Mackenzie často přemýšlel, jestli měli vůbec ponětí, k čemu se upsali.

Nádeníci vypadali nervózně. Poručík Rawlins si s nimi vyměnil dalších pár slov, kterým Mackenzie nerozuměl. Jeden z nich pak podal Rawlinsovi baterku.

Po pravici se nacházel vchod do bunkru, zčásti zakrytý haldou vlnitého plechu a trámů. Konstrukce byla poškozená ostřelováním. Rawlins posvítíl baterkou do díry.

„Tam dole.“

Zůstal ale stát na místě. Nádeníci se také nehýbali a déšť jim stékal po tvářích.

„Kde je váš velící důstojník?“

„Odvolali ho, pane. Pár kluků zdrhlo. Už se to rozneslo.“

„Co se rozneslo?“

Předák pouze upřel zrak do bunkru. „Tam dole, pane...“

Mackenzie to pod zemí nesnášel. Vděčil sice bunkrům za to, že válku přečkal v jednom kuse, ale strach z toho, že bude pohřben zaživa, ho nikdy neopustil. Nejtěžší granáty dokázaly probořit bunkr i deset metrů pod zemí. Nikdy tam nemohl usnout, pokud nebyl naprosto vyčerpaný, a i pak se mu zdálo o té drtivé smrti, kdy se mu plíce plnily hlínou a kolem byl slyšet lidský řev.

Seržant Cotterell měl s sebou vlastní baterku. Už stál nakročenný s jednou nohou na prahu bunkru. Chytil se překladu a spustil se do díry. Mackenzie sebral Rawlinsovi další baterku a následoval ho. Pár zablácených schodů vedlo do temnoty.

Postupovali pomalu a dávali pozor, aby náhodou nezavadili o nástražná zařízení a nevybuchlé bomby. Číňané si jich nemuseli nutně všimnout. V zatuchlém zemitém dusnu ucítil Mackenzie lehký hnilobný zápach.

Došli k první odbočce.

„Zatím nic,“ ozval se v úzkém prostoru Cotterellův bručivý hlas.

„Pokračujte.“

Zvuk deště nad nimi pomalu utichl. Obklopilo je ticho, narušované jen oddechováním a vrzáním prken. Zápach byl čím dál silnější: štiplavý, mastný. Mackenzie si vytáhl kapesník. Stejně jako jeho podřízení si zvykl nosit s sebou kapesník napuštěný dezinfekcí. Přidržel si jej u úst a vdechoval drsný medicínský pach.

Od začátku války se bál kulky nebo granátů, odporu obklíčeného nepřítele. Tentokrát to ale bylo jiné. Jeho mysli se zmocnily dávnější strachy. Když byl ještě jako chlapec na prázdninách u moře v jižním Kentu, společně s jedním z bratrů objevili na pustém pobřeží cihlovou věž, celou rozpadlou a nakloněnou, vypadala jako ztroskotaná loď. Když se vlámali do dveří, vyplašili cosi, co tam leželo ve tmě. Neviděli, co to je – nejdřív si mysleli, že je to zvíře –, pak ale zahlédli vyzáblé ruce svírající deku a zaslechly slabé zakňučení. Žalostné, ale lidské. Mackenzie utekl, těsně následován bratrem; běžel a neohlédl se, dokud neměl věž z dohledu, dokud nad strachem konečně nepřevládá stud. Pravdou bylo, že nechtěl vidět, nechtěl pochopit tu bídu, která se choulila o samotě na tom studeném, temném místě; vystavit své svědomí té hrůze. Po chvíli se rozhodli, že se na místo vrátí s nějakými šaty a jídlem, ale když se k nim donesla zpráva o uprchlém šílenci, který utekl ze střeženého ústavu pro choromyslné, od záměru upustili. Už nikdy o té příhodě nemluvili. Bratr už byl tak jako tak po smrti.

Seržant Cotterell mezitím došel do hlavní místnosti. Od stěn se ozvěnou odrážely jeho kroky. Na rozdíl od Britů vyztužovali Němci své bunkry betonem a ocelí. Měli tu větrací šachty a nádrže na vodu. Velení britské armády nechtělo, aby se jeho vojáci pod zemí příliš zabydli.

Mackenzieho baterka zablikala a pohasla. V uších mu bubnovala krev.

„Seržante?“

Mackenzie si nadále zakrýval nos a ústa kapesníkem a sestoupil posledních pár schodů. Pod botami mu zakřupal štěrk. Odněkud před sebou zaslechl hlas: tlumeně zaklel. To byl určitě Cotterell.

„Seržante, kde jste?“

Kužel světla odhalil převrácenou židli, provaz visící přes okraj stolu, vytřeštěný výraz odhozené plynové masky. Stůl byl pokrytý zaschlou špínou. Tmavé šmouhy na stěně připomínaly výtvary choromyslného dítěte.

Cotterell ztichl. Jak rozhlehlé to tu muselo být? Byly tu chodby, tunely? Pokud ano, tak kam vedly? Kolik mužů se tu kdysi schovávalo?

„Seržante?“

Mackenzie se otočil. Za dírou ve zdi se nacházela další místnost. Na podlaze blikalo slabé světlo. Pomalu se k němu blížil, tajil dech, snažil se jít co nejtíšeji – jako při útoku na zákopy, až na to, že neměl žádnou zbraň.

Cotterell stál před ním a baterkou ozařoval prostor u svých nohou.

„Co je vám, člověče? Co jste tam viděl?“

Cotterell neodpověděl. Vystoupal zpátky po schodech, beze slova zmizel a zanechal Mackenzieho samotného. Za sebou, v druhé místnosti, zachytil kapitán pohyb, téměř nepostřehnutelné zviření vzduchu, jako mávnutí křídly.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Většina důstojníků už opustila jídelnu, když major Parry vytáhl pamflet a přesunul jej po desce stolu. „Už třetí tento měsíc, pane. Myslím, že byste to měl vidět.“

Generál Henley pozoroval ulici. Velitelství brigády bylo zřízeno v hotelu na rue Despret. Němci jej předtím používali jako nemocnici pro oběti plynových útoků, ale během čtyř let zřejmě nikoho nenapadlo umýt okna. Neochotně položil louskáček a zamžoural na řádky vysázené nerovnoměrným písmem. „Nějaké bolševické žvásty, co?“

„Politické cíle nejsou zcela zřejmé. Pokud tomu dobře rozumím, vybízí se tu k jakési čistce, pane.“

„Čistce?“

„Vládnoucí třídy. Těch, kdo mají moc. Ten styl je poněkud biblický.“

Na druhém konci stolu seděl štábní kapitán, kouřil cigaretu a v ruce třímал již čtvrtou sklenku klaretu. „Nějaký šílenec, co má v mozku střepinu.“

V posledních týdnech se kapitánovo pití stávalo čím dál tím nápadnější. Během války by mu vyneslo napomenutí, ale když už nebylo proti komu bojovat a brigáda se demobilizovala, nikdo se jím nezabýval.

„Možná,“ připustil major Parry. „Mohlo by to ale vyvolat ohlas u některých našich chlapců.“

„Našich chlapců?“

„Třetí odstavec, pane.“

Generál si nasadil brýle a naklonil se nad pamflet. Předčítal nahlas: „Někteří mají moc, protože ji zdědili, což je k ničemu neopravňuje, ale poníženost a zbabělost ostatních jim to umožňuje. Další si moc kupují.“ Henley zamručel a přejel si prstem po špičkách kníru. „Jen málo je těch, jejichž duch byl ukován ve válce. Náčelníci, kteří pod své zástavy shromažďují muže tak přirozeně jako roj do úlu. V čase války se jich více než nepřítel bojí ti, kdo nám vládnou.“ Generál zavrtěl hlavou. „Pořád mi není jasné, proč...“

„Čtěte dál, pane.“

Henley se zamračil. „Kam se poděl ten hrdina od La Basée a Longeast Wood, který jel na černém koni přes Bazentinský hřeben a...“

Generál náhle zmlkl a štábní kapitán zvědavě vzhlédl.

„To byl podplukovník Rhodes, že?“

„Obávám se, že ano,“ odtušil Parry.

„Odvědčili se mu zradou. Naši vládci vědí, co víme i my. Že jejich záhuba je sepsána krví padlých.“ Henley odložil pamflet. „Naprostá pitomost. Rhodese zasáhl německý granát.“

„Když ho posílali do Anglie, byl naživu,“ podotkl Parry.

Henley zavrtěl hlavou. „Těžká poranění hlavy. Horší, než kdyby umřel.“

Štábní kapitán vzal ze stolu sklenku. „Rhodes byl skvělý velitel, ten nejlepší. Sedmý prapor před ním nestál za nic a po něm také ne.“

„Děkuji za váš názor,“ odvětil Parry.

„Houbeles názor. Rhodes byl legenda, úplnej Hektor! Měl být v generálním štábu.“ Štábní kapitán vyprázdnil sklenici. „Samozřejmě byl trochu přismahlej. To víte, Indická armáda. Nejspíš proto to někdo zarazil.“

Henley byl ponořen v myšlenkách. Podplukovníku Rhodeso-
vi ve skutečnosti bylo nabídnuto místo v generálním štábu Třetí armády, ale on pozici odmítl. Byla to první známka toho, že jeho ambicí bylo něco víc než se stát pouhým velitelem pěchoty; že mu

mnohem víc záleželo na pověsti, které se těšil u obyčejných vojáků, než u nejvyššího velení.

Henley odsunul pamflet stranou. „Odkud se to bere?“

„To není jasné. Letáky se objevily v Charleroi. Jeden poddůstojník viděl něco podobného před vzpourou v Boulogne.“

Henley potřásl hlavou. Od příměří byly noviny plné zpráv o demonstracích a stávkách vůli penzím a platům – v dolech, v přístavech a na dráze, dokonce i u londýnské policie. V Calais se vzbouřilo pět tisíc vojáků, kteří se nemohli dočkat, až budou propuštěni. Ve Walesu si vzpoura kanadských vojáků vyžádala pět mrtvých. Gardové divize musely být staženy z Německa a teď byly na cestě do Londýna – jediný sbor, na který se mohla vláda stále spolehnout.

„Řekněte velitelům praporů, aby dávali pozor, jestli to někdo nerozdává,“ nařídil jim. „Ale žádné hromadné prohlídky. Nechceme nic začínat.“

Někdo zaklepal na dveře. Vstoupil proviantní seržant Dawson a zasalutoval. „Omlouvám se, že vás vyrušuji, pane. Nebyl jsem si jistý, jestli...“

„Co se děje?“

Všichni přítomní sice sloužili u divize pojmenované po východním Lancashiru, ale jedině on mluvil s lancasterským přízvučkem.

„Máte tu návštěvu, pane. Ženu.“

„Ženu?“

„Dámu, pane.“ Dawson postoupil o krok kupředu a podal majorovi lístek. „Řekl jsem jí, aby napsala své jméno.“

Henley vzal lístek a přečetl ho.

„Do jídelny je ženám vstup zakázán, Dawsons,“ upozornil ho štábní kapitán. „Na co si to tu hraje?“

* * *

Amy Vannecková stála samotná na konci chodby, třásla se v černém zimmíku a v rukou svírala dřevěná držadla cestovní tašky.

Z obou stran k ní přes zavřené dveře pronikal halas mužských hlasů přerušovaný údery kulečnickových koulí. Kromě všudypřítomného tabákového kouře, který vytvářel nezaměnitelný odér mužského světa obsesivního cídění, tradice a disciplíny, byl ve vzduchu cítit slabý kožený nádech. Snažila si představit Edwarda, jak se zde pohybuje uvolněně a se samozřejmostí, aby se tu cítila méně nepatřičně.

Před čtyřmi dny se přeplavila do Boulogne, čtyři dny strávila na železnici a na prašných cestách, čtyři noci pospávala ve vagonech a čekárnách. Toho rána dorazila do pevnostního města Maubeuge vzdáleného sedm mil. Podařilo se jí pronajmout si pokoj v ošuntělém penzionu, odpočinout si ale nedokázala. Po jednom krátkém pokusu o spánek si vyprala šaty, převlékla se a odjela prvním vlakem do Jeumont, kde nyní sídlilo velitelství Edwardovy brigády.

Francie neodpovídala jejím představám. Byla rozlehlejší, prázdnější, zchátralejší. Města a vesnice, které zahlédla z okna vlaku, vyhlížely uzavřeně a nevládně. Tu a tam strom nebo keř trochu zmírnil strohé vzezření cihlových staveb, které jako by tížily krajinu svou nepatřičnou přítomností. Dokonce ani Amiens, zahalené v těžké zimní mlze, nenaplnilo její představu o čilé provinční metropoli, když jí nabídl jen šedé poloprázdné ulice, pobožené ostřelováním. Po několika minutách v centru města se s úlevou vrátila na Gare du Nord. Ve společnosti ostatních znavených cestujících se necítila tak sama.

Z ulice k ní dolehl pronikavý povel. Dlažba duněla pod nepravidelným krokem vojenských bot. Poddůstojník driloval rekruty hlasem plným pohrdání. Na to, že byl Edward učitel, si nikdy příliš nepotrpěl na kázeň a pořádek. Miloval hudbu – jakoukoliv hudbu. Jednou, když Amy spala v jeho chatě, ji ráno probudily podivné, neutuchající zvuky. Seběhla rychle po schodech dolů do kuchyně, kde spatřila stůl zaplněný starými láhvemi a sklenicemi, naplněnými vodou do různých výšek tak, aby vydávaly správné tóny. Polosvlečený Edward na ně lžičkami s kostěnou rukojetí vytukával melodii Tance labutí z *Labutího jezera*.

„Co na to říkáš?“ zavolal na ni, aniž by přestal hrát. „Myslíš, že by mi to hodilo pár drobáků na trhu?“

„Nevím, jestli by z toho byl Čajkovskij nadšený.“

„Petr Iljič? Určitě. Bylo by to osvobození. Konečně by mohl vypadnout z toho zatraceného Velkého divadla, a bylo by načase!“

Vzápětí začal hrát Pekelný kvapík z *Orfea v podsvětí*. Tohle pro něj znamenala hudba: osvobození, úlevu – tenkrát to viděla poprvé jasně. Hudba promlouvala k srdci a od srdce, nespoutaná pravidly, konvencemi, etiketou. Edward jí říkal, že stejnou myšlenku se snaží vštípit svým žákům. „Hudba říká, co říkat chce, i když člověk nemůže.“

Amy mu věřila, když říkal, že armáda je pro něj peklem. A přesto se do pekla vypravil.

Bouchly dveře a znovu se objevil ten proviantní seržant. „Račte prosím za mnou, slečno.“

* * *

O patro výš se nacházela prostorná jídelna. V krbu doutnala polena a nad mramorovou římsou visela krajina začazená sazemi. Dva muži rozpačitě vstali, aby Amy přivítali. Mladšímu mohlo být jen o něco víc než Edwardovi, byl elegantně oblečen a nosil brýle. Druhý musel být brigádní generál Henley. Oba se představili a vyzvali ji, aby se posadila.

„Děkuji, že jste mě přijal, generále.“

Henley pohlédl na perlovou jehlicí na klopě Amyina zimníku. Měl jasné tmavé oči, které ovšem nepostrádaly jistou vřelost. „Seržante, přineste slečně Vanneckové... Dala byste si čaj nebo něco...?“

Amy si odkašlala. „Ne, děkuji vám.“

Muži se znovu usadili.

„Slečno Vannecková, rozumím tomu správně, že jste sem vážila cestu bez doprovodu?“ zeptal se Henley.

„Za pár dní se mám sejít s přítelkyní.“

„Kde, smím-li se zeptat?“

„V Amiens.“

Amy doufala, že její odpověď zněla sebejistě, nikoliv pouze nadějně. Po pravdě napsala Kitty až poté, co dorazila do Francie. Navíc si nebyla jistá, jak její dopis přijme. Předtím, než události doma přiměly Amy ke spěšnému odjezdu na kontinent, měly naplánováno, že pojednou spolu. Nešlo jen o projev solidarity. Kitty měla k cestě vlastní důvody. Její bratr John, poručík u hampshirského pluku, padl vloni v září u Sommy. Pochovali ho na polním hřbitově blízko fronty, ale armáda už nedokázala identifikovat jeho hrob. Rodině nebylo poskytnuto žádné vysvětlení ani ujistění, že hledání bude pokračovat. Měli tuto skutečnost zkrátka přijmout. Kitty byla rozrušená a rozezlená. Její milovaný bratr si zasloužil něco lepšího. Pořádný hrob, náhrobek se jménem, místo, které by mohla navštěvovat. Kitty by se o to sama postarala, kdyby nic jiného nezbývalo.

Ale to už bylo před řadou měsíců. Bolest způsobená zármutkem mohla tou dobou už polevit. Možná se už Kitty smířila s představou, že její bratr leží v neoznačeném hrobu nebo pod náhrobkem s nápisem *Jež zná jen Bůh*. Přece jen to byl pouze jeden člověk z tisíců. Bylo by pro ni snazší z cesty vycouvat, když Amy odjela do Francie sama. Stačilo by dopis od přítelkyně ignorovat nebo předstírat, že jej nikdy neobdržela. Možná bylo příliš čekat něco jiného.

„V Amiens říkáte?“ Generál vypadal zmateně. „A mezitím cestujete úplně sama?“

Amy přikývla.

„Váš otec ví, že jste tady?“

„Samozřejmě.“

„A souhlasí s tím?“

Amy přikývla. „Má pro to pochopení. Pokud existuje nějaká šance najít... nebo identifikovat mého snoubence, je nutné ji využít.“ Henley a major Parry si vyměnili pohled. „Edward se pohřešuje od sedmnáctého srpna minulého roku.“

Na několik vteřin zavládl v místnosti ticho, jako by Amy řekla něco nepatřičného či výstředního. Bojiště i v této době dosud ještě

představovalo jakési zvláštní místo: mužskou, vojenskou doménu. Při plavbě z Folkstone potkala na lodi jen pár Angličanek, a poté, co opustila Amiens, už žádnou. To byl možná ten důvod. Možná cítily to, co Amy nedocházelo: že jejich milovaní muži patřili sem, do společnosti vojáků, ať už živých, či mrtvých.

Generál sklonil hlavu, až se bradou dotýkal hrudi. „Aha. Takže jste se vydala hledat jeho... hledat svého *snoubence*?“

Na tváři majora Parryho přelétl téměř neznamenný úsměv.

Amy přikývla. „Kapitána Edwarda Haslama, sloužícího u sedmého praporu manchesterského pluku.“

Parryho úsměv zmizel. Střelil pohledem po Henleym, ale generál zůstal nepohnutý.

„A pokud bude vaše hledání úspěšné, co pak?“

„Pak se postarám o to, aby měl označený hrob.“ Amy polkla. „Na to má přece právo, nebo snad ne?“

Henley přikývl. „To bezpochyby. Jak ale hodláte v této záležitosti postupovat?“

„Chci zjistit, kde byl Edward naposledy spatřen. To bude první krok.“

„A druhý?“

„Záznamy. Cokoliv, co se může objevit v záznamech. Možná že někdo něco přehlédl nebo si špatně vyložil. Možná Edwarda někdo našel. K omylům přece dochází, že?“

Henley přikývl. „Čas od času jistě. A pokud k žádnému omylu nedošlo?“

„Pak se vydám na místo, kde se pohyboval, a začnu s hledáním.“

Henley se zamračil. „Nehodláte přece navštívit bojiště? Obávám se, že to je v současné chvíli vyloučeno.“

Amy vyschlo v ústech. Na stole před ní stála karafa s vodou, ale netroufla si požádat o sklenici, aby nepůsobila ještě slaběji, než už vypadala.

„Nepracují tam nyní pro armádu nějací muži?“

„Vojáci, slečno Vannecková, a kuliové. Ti jsou na tamější podmínky zvyklí. Mají pro to nezbytnou konstituci. Neberte to osobně,

ale ta vám schází.“ Aby zmírnil dopad svých slov, dodal ještě: „Samozřejmě tím nemyslím vás osobně. Mním tím obecně něžné pohlaví.“

Amy se s ním nepřela. Bojiště nejspíš stále spadala pod velení armády. „Doufala jsem, že by bylo možné...“

„Ostatně neměla by se touto záležitostí zabývat spíše jeho rodina?“ nadhodil Henley. „Jeho matka? Otec?“

„Edwardovi rodiče jsou oba po smrti.“

Henley si povzdechl. „Ach tak.“

„Obdržela jsem nějaké informace od velitele jeho pluku.“

„Generálmajora Barnarda?“

Amy sáhla do tašky a podala brigádnímu generálovi Henleymu dopis. Pozorovala, jak očima přelétl po úvodních vyjádřeních lítosti, než se dostal k důležitým řádkům:

Dne 7. června byla 42. divize nasazena na frontové linii tři kilometry severně od řeky Ancre. Během následujících šesti týdnů se složkám divize podařilo zatlačit nepřítele o tisíc metrů zpět. Poté, co nepřítel 16. srpna ztratil důležité opěrné body pod sersským hřebenem, ještě téže noci podnikl protiútok. Divize byla vyčerpána boji a teprve ráno vyšla najevo nepřítomnost kpt. Haslama.

Fronta byla v té době značně nestálá a ztráty byly vysoké. 42. divize strávila na frontě bez přestávky pětasedmdesát dnů. Během takové doby se na operacích i mužích samotných projevila mimořádná únava. Není běžnou armádní praxí nechávat divize na frontě takto dlouho.

S lítostí Vám musím oznámit, že osud Vašeho snoubence zůstává neznámý. Nicméně armáda začala s prohledáváním bojiště způsobem, který nebyl během bojů možný. Pokud vyvstanou nové informace, předáme Vám je.

Budiž Vám zatím útěchou, že kpt. Haslam bojoval udatně a chvályhodně za svoji zemi a za ty, které miloval.

Henley složil dopis a vrátil jej Amy. „Velice důkladná zpráva. Nejsm si jistý, jestli k tomu lze něco dodat.“

Amy několikrát písemně kontaktovala pluk, ale na žádný dotaz nedostala odpověď. Teprve poté, co se za ni přimluvil strýček Evelyn, uznal Barnard za vhodné jí napsat.

„Doufala jsem, že by Edwardovi druzi mohli vědět víc,“ nadhodila Amy. „Třeba si něčeho všimli.“

Henley vytáhl ze stříbrného pouzdra cigaretu. Když si zapaloval, major Parry mu cosi pošeptal do ucha. Brigádní generál se zamračil a opět otevřel pouzdro. „Slečno Vannecková, mohu vám nabídnout...?“

Amy zavrtěla hlavou. Matka jí od mala vštěpovala, že kouření je známkou padlé ženy.

Henley se uvelebil v křesle. „Slečno Vannecková, obdivuji vaši snahu a vytrvalost, se kterou jste se dostala až sem, a můžete si být jistá, že s vámi soucítím, ale obávám se, že řešení této záležitosti musíte přenechat armádě.“

„Ale armáda se vrací domů, ne snad?“

„Tak jako tak, v této chvíli probíhají rozsáhlé práce, jejichž úkolem je vyčistit... najít mrtvé a pohřešované a identifikovat je, pokud to bude možné. Přítomnost civilistů v oblasti pátrání by tuto snahu ohrožovala.“ Henley nasadil vlídnější tón. „Vím, že to byste si nepřála.“

„Ale kolik je takových mrtvých a pohřešovaných? A kolik mužů je hledá?“

„Nemám u sebe přesná čísla, ale ujišťuji vás, že identifikace padlých je naší prioritou.“

„Slyšela jsem, že ve Flandrech jsou hřbitovy plné bezejmenných hrobů.“

Henley střelil pohledem po majoru Parrym, skoro jako by ho vyzýval, aby se chopil slova, ale Parry mlčel. „Taková je bohužel válka. Zvláště pokud jde o takto rozsáhlé boje odehrávající se na stejném území.“ Odkášlal si. „Musíme se smířit s myšlenkou, že mnozí pohřešovaní se nikdy nenajdou, jakkoliv bychom si přáli, aby tomu tak nebylo.“

Amy sepjala ruce v klíně. „Je nějaká naděje, že by Edward padl do zajetí?“

Brigádní generál si vybral z jazyka kousek tabáku. „Neznám okolnosti, ale obávám se, že pokud by k tomu došlo, kapitán Haslam by už byl touto dobou propuštěn. Mimo to vloni v srpnu...“ Opět upřel pohled na majora Parryho.

„Vloni v srpnu brigáda většinu času postupovala kupředu,“ podotkl Parry. „Jen málo z našich mužů padlo do zajetí, a zcela jistě nikdo z důstojníků.“

Amy zachytila v jeho hlase náznak pohrdání, jako kdyby se zajetí rovnalo kapitulaci a kapitulace zbabělosti. „Můj strýček říkal, že bude důležité promluvit si s vojáky z Edwardova praporu.“

Henley ji pozoroval přes propletené proužky kouře. Amy schválně neuhnula pohledem. „A váš strýček je...?“

„Sir Evelyn Vanneck.“

Úmyslně zmínila jeho jméno s nadějí, že na brigádního generála Henleyho zapůsobí stejně tak jako na generálmajora Barnarda. Její strýček byl vystudovaný právník, ale působil na ministerstvu zahraničí. Amy neznala nikoho tak zcestovalého. Strýček se jako člen různých delegací účastnil konferencí a diplomatických jednání, o kterých nikdy nemohl nic prozradit. Když byla Amy malá, pokaždé jí přivezl z cest exotické dárky, které ji fascinovaly. Figurku vousatého vojáka z ruského carského dvora, vzpínajícího se koně vyrobeného z benátského skla, vzorovanou šachovnici ze Samarkandu – je modrá jako mešity na Hedvábné stezce, vyprávěl jí. Pak ale vypukla válka a cesty musely ustát. Amy ho stačila představit Edwardovi, když sir Evelyn pobýval v Cambridge a Amy tam byla na návštěvě s tetičkou. Doufala, že si Edwarda oblíbí, ale během setkání byl Edward zamlklý a strýček příliš zaměstnaný. Celá událost nevyznívala vůbec povzbudivě.

Brigádní generál Henley lehce ťukal ukazovákem o hranu stolu. „Ovšem když už jste tady, slečno Vannecková, nebude nejspíš na škodu, pokud si promluvíte s velícím důstojníkem. Třeba vám

poskytne něco, co uspokojí vaši zvědavost. Ovšem nespolehal bych na to.“

„Mohu vědět proč?“

„To zanedlouho zjistíte sama.“ Henley vstal. „Musíte mě omluvit, ale obávám se, že mě volají jisté povinnosti. Majore Parry, buďte tak laskav a doprovodte slečnu Vanneckovou na velitelství sedmého praporu. Vyřídte velícímu důstojníkovi, aby jí poskytl všechny dostupné informace.“

„Provedu, pane.“

„A pak ji doprovodte na vlak.“

* * *

Sedmý prapor manchesterského pluku tábořil na poli u severního okraje města na dohled od kamenného kostela. Žluté stany se tísnily v řadách u vlajkového stožáru, velitelství sídlilo ve starém mlýnu, před nímž stál malý zástup civilistů hlídáný dvěma vojáky. Když se major Parry prodral až k nim, oba zasalutovali.

„Je váš velitel uvnitř?“

„Ano, pane.“

„Dobrá. Tudy, slečno Vannecková. *Prenez du recul, s'il vous plaît!*“

Hlouček neochotně ustoupil. Uvnitř byla tma a ticho, studený vzduch byl cítit vlhkou hlinou, kdesi mimo dohled se ozývalo cvakání psacího stroje. Do horního patra se šlo po dřevěných schodech. Když byli v polovině, objevil se nad nimi statný civilista následovaný ženou v černém klobouku a se zarputilým výrazem.

Za nimi se vynořil seržant, který je popoháněl. „No tak, rychle, tutsvíť!“ Když pod sebou uviděl majora Parryho, zasalutoval. „Promiňte, pane. Neviděl jsem vás.“

Civilisté se kolem nich protlačili.

Schody vedly do kanceláře. Amy spatřila sekretář, registraturu a na stěně pověšené hodiny s narezlými černými ručičkami.

Parry zaklepal na veřeje. „Nějaké problémy s místními, plukovníku?“